

અર્પણ પત્રિકા.

પરમ પુજ્ય મામાશ્રી

૦૧. જમનાદાસ ભગવાનદાસ તથા

૬૧. ઠાકોરદાસ ભગવાનદાસ

અક્ષીણવાળા.

૦૦ ચોકબજાર—સુરત.

જત આપના મારા તરફના સાચા પ્રેમ અને
 ઘણાક લિપિકારને વશ થઇ આ નાનકડું પુસ્તક
 આપની પવિત્ર શેવામાં રચુ કરે છું તે
 સ્વીકારવા કૃપા કરશે.

લી૦ આજ્ઞાકીત

૬૧. નાનાલાલ ચુનીલાલના પ્રણામ.

મુદ્રાલય
મુદ્રાલય
મુદ્રાલય

૩૬૮૦

ફાંચ રૂપીઆમાં

એનક્ષાન્ મેન્ટ, સાઈઝ ૧૨+૧૫,
નાની છામી ઉપરથી મોટી બનાવનાર
પડીંત ફોટો સ્ટોર કંપની.

સુરતના કેલ્સાએક પારસી સદગૃહસ્થોના મોટા એનક્ષાન્
મેટા બેસ્ટ શીનીસ સાથે કરી આપી નેવજોના હાથના ધણા સારાં સર્ટીફી
શીકાટો મેળવ્યા છે, તેમજ હીંદુ ગ્રહસ્થોના પણ મોટા એનક્ષાન્ મે
ન્ટો પેસ્ટલ કલર્મ સાથે કર્યાંથી તેઓએ ધણી ખુશીથી સારા
સર્ટીફીકેટો આપેલા છે, એટલુંજ નહીં પરંતુ સુરતના બારામાં એ
કોન વખતે વખણાએલા હમારા પેસ્ટલ વર્કના કામો કે જે એકલ
પેન્ટીંગ કરતા ધણા સરસ અને માગો તેવા કલર્સો પણ કરી આ
પવામાં આવે છે, ચાર્જમાં જે હદ થટાટો કરેલો છે તે સદગૃહસ્થો
એક વખત કંપનીની મુલાકાત લેવાથી હમારા કામની આપને
ખાત્રી થશે. તેમજ એક વખત આવવાની વીનંતી કરીએ છીએ એવ.

૫

ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગૂજરાતી કાપીરાખિટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૩૫૮૦ વર્ગાંક

પુસ્તકનું નામ અંગણ - ૨

વિષય ૬ - ૩

❧ મંગળા ❧ યાને

❧ કામાતુર થયેલો સુરતનો વલી

ભાગ ૨ નો.

પ્રકરણ ૧ લું.

આશાનુ એક ધીરણ.

સમય બપોરના ત્રીજા પહોરનો હતો, સુરત દેવતા દુષ્ટાને
દંડ દેવાને પોતાની સોજે કળાથી તપી અગ્ની વરસાવી રહ્યા હતા,
ઉષ્ણ પવન પ્રજ્વળનોને અતિ દુઃખીત કરી રહ્યો હતો, તે વખતે
સુરતમાં તાપી નદીને કીનારે આવેલા પોલીસ સ્ટેશનમાં (કુરળમાં)
એક માણસ ખુરસીપર બેઠો બેઠો કાંઈ લખતો હતો તેવામાં એક
એક તારની ઘંટડીનો અવાજ થયો તે સાંભળીને તે માણસ તારની
પેટી ખામણ નહ અંદરથી સવાલ પુછ્યો કોણ છે? અંદરથી જ
વાજ મળ્યો. સીટી કનેક્ટર સં ઝોડીસમાં કોણ છે? ૫-તેલસીંગ

રામસીંગ ડીટેક્ટીવ, સ-અત્યારે ને અત્યારે અમદાવાદ તરફ જતી ટ્રેનમાં જવ અને ગોરધનદાસ સામળદાસની પુત્ર વધુ મંગળાગવરી અત્રેથી ગુમ થએલી છે તેની તપાસ કરો-(જ) જેવો સાહેબનો હુકમ.

મંગળાગવરી રસોઈખાનાની પાછળથી ગુમ થવા બાદ તરતજ ગોરધનદાસે તપાસ ચલાવી અને સૂર્યપુરના કસેક્ટર સાથે પોતાને મિત્રતા હોવાથી તેઓ પણ લગ્ન મંડપમાં પધાર્યા હતા તેઓને જાહેર ક્યું. કસેક્ટર સાહેબે લગ્ન મંડપમાંથી પોતાને ખંગલે જતા રસ્તામાં પોલીસ સ્ટેશન આવતા દરેક પોલીસમેન ઉપર તાર કરી તપાસ કરવા ફરમાવ્યું પરંતુ કાંઈ પતો લાગ્યો નહીં બીજો દીવસ તપાસ કરવામાં કાઢ્યો પરંતુ કાંઈ પતો લાગ્યો નહીં તે દીવસે ગોરધનદાસને ત્યાં લગ્ન પ્રસંગે પધારેલા પરોણાઓ પણ પોત પોતાને ઘેર જવા લાગ્યા તે પ્રસંગે અમદાવાદના મીલ મેનેજર સાથે મનહરરાયને મિત્રતા હોવાથી તેઓ પણ પધાર્યા હતા, તેઓ પાંછા અમદાવાદ જવા નીકળ્યા મનહરરાય તેમને સ્ટેશન ઉપર મુકવા ગયા અને ટીકીટ તથા પાસ લઈ ખેટફોર્મ ઉપર ત્રેનની રાહ જોતા બટાર મારવા લાગ્યા એવામાં એક પાસ્તી કે જે રેલ્વે ઓફીસમાં કલાર્કનું કામ કરતો હતો તેણે મનહર રાય સાથે સેકહેન્ડ કરી પુછ્યું કેમ મીસ્તર મનહરરાય ! કાલે તો તમારા લગ્ન હતાને? (મનહરરાય નીરાસ થઈને) હાજી લગ્નતો હતા. પરંતુ કીસમતમાં બનવા સંજોગ હોય તે કાંઈ બન્યા વગર રહે છે. કલાર્ક:- કેમ? ઉદાસી બર્થો જવાનું કેમ આપો છો? શું કાંઈ અડચણ આવી પડી કે કન્યાના માખાપે ના કહી? મનહરરાય-નાજી એવુંતો કાંઈ બન્યું નથી પરંતુ જેની સાથે મારા લગ્ન થવાના હતા તેને કાંઈ

ધુમ્પાઓ બેભાન કરી ઉપાડી ગયા અને તપાસ કરતા હજી કાંઈ પ-તો લગ્યો નથી.

કલાર્ક—મીસ્તર મનહરરાય એ બાઇ તો તે દિવસે રાત્રે તમારી સાથે હતી તેજને. ?

મનહરરાય—હાજી.

કલાર્ક—હુ છું જાણુ નહિ તો અટકાવતે.

મનહરરાય—(આશ્ચર્યચકીત થઇને) કેમ તમે તેને જોઇ હતી. ?

કલાર્ક—હા મધ રાત્રે કોઇ એક પુરુષ અને એક સ્ત્રી સાથે તે બોકો અમદાવાદની ટીકીટ લઇ રવાના થયા.

મનહરરાય—શું ખચીત ! તમેએ તેને જોઇ હતી. !!

કલાર્ક—હા હું ખાત્રીથી કહુ છું કે જોઇ હતી,

આટલી વાતચીત થઇ એટલામાં ધમધામાદ કરતી ટ્રેન આવી પહોંચી અને મીલ મેનેજર ચઢી બેઠા મનહરરાયે તેને અમદાવાદમાં તપાસ કરવાની બલામણુ કરી કહ્યું કે જો તમેને કાંઇ પ-તો લાગે તો તુરત અરજન્ટ તાર કરજો આટલું કહી મનહરરાય સલામ કરી પોતાને ઘેર ગયા અને ટ્રેન પથ ચાલુ થઇ મનહરરાયે ઘેર જઇ પોતાના પિતાજીને કલાર્ક સાથે થએલી વાતચીત તેવાજ રૂપમાં કહી સંભળાવી ગોરધનદાસે સર્વ હકીકત સાંભળી અને અમદાવાદમાં પોલીસ મારફતે તપાસ કરાવ અને વિચાર કરી કલેક્ટર સાહેબને મળવા જવાનો વિચાર ઠાપો પરંતુ નિશ્ચાદેવીના આગમનની તૈયારી હોવાથી તે વિચાર ખીજ દીવસ ઉપર સુભતવી રાખ્યો. ખીજે દીવસે પ્રાતઃકાળે ઉઠી નિત્ય કર્મથી પરવારી બોબન ઠીકું અને અગ્નીઆર સાડા અગ્નીઆરનેક

ટાઇમ થતાં કલેક્ટર સાહેબની ઓફીસમાં જઈ સર્વ હકીકત નીવે
ફન કરી. કલેક્ટર સાહેબે સર્વ હકીકત સવીરતાર સાંભળી તુરતજ
પોલીસ સ્ટેશનમાં તારથી હુકમ આપ્યો.

પ્રકરણ. ૨ જી.

મનહર યોગી.

રાત્રીના આઠેક વાગ્યાના સુમારે સુર્યપુરમાં આવેલા એક
બજારમાં વહેપારી વર્ગ પોતપોતાની દુકાનો વધાવી ઘેર બવાની
તૈયારી કરી રહ્યા હતા તે વખતે સુબાઈવાળા શાં છગનલાલ
વાલજીભાઈની હોટલમાં કેટલાક માણસો બેઠા છે. કોઈ ચાહ,
પીએ છે. અને કોઈ ગામ ગપાટા મારે છે. એવામાં એક યુવક
નિરાસ રહેરે હોટલમાં ચડ્યો અદર જઈ તે યુવકે ચાહ પીધી.
અને કેટલોક વખત વિચારમાં બેસી રહ્યો, સુમારે અર્ધ કલાક
વિચારમાં બેસી રહ્યા બાદ કોઈ ચાદ આવવાથી ઉઠ્યો, અને પૈસા
આપી આગળ ચાલ્યો પરંતુ વિચારમાંને વિચારમાં તે એટલો તો ગરકાવ
અછ ગયો કે, તે ક્યાં ચાલે છે તેનું પશુ તેને જ્ઞાન રહ્યું નહિ કેટલોક વ-
ખત આમને આમ ચાલ્યા પછી જાણે કોઈ ચાદ આવ્યું હોય તેમ અટ-
કાને ઉભો રહ્યો અને ખીસામાંથી એક કાગળ કાઢ્યો તે વખતે
તેને જ્ઞાન આવ્યું અને જીવે છે તો પોતે બસનપુરી ભાગોળે કે,
જ્યાં મ્યુનીસીપાલિટી તરફથી કોટક્ષનની બત્તી મુકેલી છે, ત્યાં આગળ
હબેલો માલમ પડ્યું તે યુવકે બત્તીને અજવાળે કાગળ ઉપર કાંઈક

લખવા માડ્યું. કાગળ લખી રહ્યા બાદ પાછો વિચારમાં ગરકાવ થઈ આગળ ચાલ્યો તે સીધો સ્ટેશન ઉપર ગયો. ત્યાં જઈ પોર્ટરને પુછ્યું કે, મુંબઈથી અમદાવાદ જતી ટ્રેનને આવતા કેટલીક વાર છે ? પોર્ટરે જવાબ આપ્યો કે સમારે કલાકેક થશે. પેલા યુવકે લખેલો કાગળ ટપાલમાં નાંખ્યો, અને આમ તેમ ચાંટા મારવા લાગ્યો, આશરે પોણા કલાક આટા મારવા પછી ટીકીટ ચતી ગ્રેન, એટલે પોતે પણ ટીકીટ ઓફીસ આગળ જઈ ભરત્રની ટીકીટ લઈ સ્ટેટ ફોર્મ ઉપર ગયો અને ઉદાસીન ચહેરે એક બાંક ઉપર બેઠો, કેટલોએક વખત બેઠા પછી ગાડી આવી અને તે ગાડીમાં ચઢી બેઠો. ટ્રેનમાં બેઠા પછી પવનના ઝપાટાને લીધે અને નીંદ્રા દેવીની કાંઈક મહેરબાનીને લીધે મીઠી નીંદ્રામાં પડ્યો. આશરે બે કલાક ઉંઘ કાઢી એટલામાં ગાડીના અટકવાના આચકાથી તે યુવક જાગી ઉઠ્યો અને જોયું તો ટ્રેન ભરત્રને સ્ટેશનને ઉભેલી માનમ પડી તરતજ તે યુવક ટ્રેનમાંથી ઉતરી પડ્યો અને ટીકીટ કલેક્ટરને ટીકીટ આપી બહાર જઈ એક દેકાણે ઉભો રહી વિચાર કરવા લાગ્યો કે —

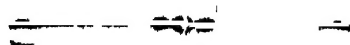
અહો! મંગળા શું તારો અવિચ્છીન પ્રેમ કે જે પ્રેમને લીધે હું પોતાના મા બાપને પણ ખમર આપ્યા વિના નીકળી આવ્યો. અહો! પ્રેમ, પ્રેમ, તારી ખુબી કાંઈ ન્યારીજ છે. તે કંઈકને પ્રેમાન્ધ કરી રજળતા બનાવી દીધા છે. અને કંઈકને ગાંડાં બનાવી દીધા છે. તારી ખુબી કાંઈ ઝોરજ છે.

કેટલોક વખત આમ વિચાર કરી તે યુવક પાછો સ્ટેટ ફોર્મ ઉપર ગયો અને જુવે છે તો ટ્રેનનો વખત ન હોવાથી કેટલાક પોર્ટરો બાંક ઉપર સુતેલા માલમ પડ્યા. પોતે પણ કાંઈક બાંક ખાલી

શોધી કાઢી રાત્રી ત્યાંજ બ્યતીત કરવાનો નીશ્ચય કરી એક બાંક ઉપર
જાંબાવું પરંતુ તે વખતે નીંદ્રા દેવી તેના પર અસ્સે હોવાથી ઉંઘ
આવી નહીં કેટલીક વખત ત્રેન આવતી ત્યારે બેઠો થતો અને પાછી
જતી ત્યારે સુષ જતો. આવી સ્થિતિમાં રાત્રી પસાર ફરી, સંવારે
ચારેક વાગ્યાને અમશે ત્યાંથી શહેર તરફ ચાલતો થયો. શહેરમાં જઈ
એક હોટલમાં ચાહ પીધી અને આમ તેમ ફરવા માંડ્યું કેટલોક
વખત ફર્યા પછી બજાર ખુલ્યું, તે યુવકે એક કાપડીઆની દુકાને
જઈ થોડોએક જાનકલાક પૂલીથો અને ત્યાંથી ખીરકાંઠીના લ.તામાં
આવેથી એક દરજીની દુકાને જઈ કફની સીવડાવી, અને રેવાળને
કીનારે જઈ સ્નાન કરી પોતાના કપડાં એક ગરીબ બ્રાહ્મણને
આપી પોતે કફની ખારણુ કરી ત્યાંથી આગલ ચાલ્યો, થોડક ગયા
પછી કેટલીક વારે કાંઈક વિચાર આવતા પાછો ફર્યો અને
નદી કીનારે આવી ઉભો.

પ્રીય વાંચનાર ! કુદરતનો બહાર સૃષ્ટીની સુંદરતા, પુષ્પનો
પરાગ, મધની મીઠાશ અને પ્રેમની મજા પવિત્ર પ્રેમી જનોજ
ભોગવી જાણે છે.

અહો ! પ્રેમ, પ્રેમ, તારો અખજ રંગ છે, નદીના પ્રવાહને
અમે ત્યાં વાંકી ચુકી નહેર કરી ખેંચી જાઓ. પરંતુ અતે
સરીતા સામરને મળે છે તે જ્ઞાને માટે ? એક પ્રેમને માટે. કમળ ગમે
તે જળાશયમાં હળ્લરો ગાડને અંતરે હશે તો પશુ મધુકર તેને શોધી
કહાડી પંકજ પરાગ પ્રાપ્ત કરે છે તે સેને ખાતર ? એક પ્રેમને.

પ્રકરણું ૩ જી.

પીતાપર પત્ર.

સુર્ય દેવતા આલ્યાવસ્થામાં પ્રકાશી રહ્યા હતા. આદમજો નીત્યકર્મ કરી અર્ધ આપી રહ્યા હતા, તે વખતે સુર્ય પુરમાં આવેલા નાજીવટનાં લન્તામાં એક વૃષ પુરૂષ જોટલે મેસી હંતધાવન કરતા હતા. તેવામાં એક પોસ્ટમેને આવી એક પત્ર તેમના હાથમાં અપ્યો.

ગદ રાત્રે મનહરરાય ઘેર નહીં આવ્યાથી સર્વત્ર ઉદાસી ફેલાઈ રહી હતી. અને તેવામાં આવેલા પત્ર ઉપર મનહરરાયના હસ્તાક્ષર જોઈ એકદમ આતુરતાથી કવર ફેડી વાંચવા લાગ્યા તેમાં નીચે પ્રમાણે લખેલું હતું:—

શીરછત્ર તીર્થેષ પીતાજી

શાંત ગોરધનદાસ સોમગદાસ.

(કવાલી)

પીતા મારા પ્રણામોઆ, સ્વીકારો સુતના છેલ્લા.
હવે હું નહીં તમારો કે, તમે મારા નથી માનો.
હતો હું જગતનો જ્યારે, જગત મારું હતું ત્યારે.
હવે તો મેં હુલાવ્યું લઈ. ખરેખર હાય આ ખંજર.
અર ધરી શોકની કદની, સરીત વેલી ગુહાઓમાં.
જીવું—જુરૂ—મરૂ—મારી, મનોહર મોહીની માટે.
અરેરે મેમના પડધા, અરેરે જ્ઞાનની નૌકા.
મદન મદ મંગલા ટળતા, નિરાસા આ રહી મારે.

પળે તો કેમ પળવા દઉં, ચઢ્યું કરે કેમ ઢળવા દઉં
 નહીં સત રનેહ સરવા દઉં, વનીતા નહીં વીસરવા દઉં.
 ધર્યે તો જન્મ એ માટે, હનો આ પ્રાણ એ સાટે.
 ફરજ બંસ એજ માની, છવનની આ જરૂર છેલ્લી.
 પતંગો દીવડે બળતાં, અમીથી ઉચ્ચ રસ માને
 પ્રીયા ગદ્ગદ તો પછી પ્યારી, જગત જંગળ ક્યમ લાગે.
 ફળ્યે આશા ફરીશ પાછો, નહીં તો આજ આખરની.
 સલામી રનેહી કુદરતને, અને પ્યારા ગીતા તમને.

લી૦ મનહર યોગી.

ઉપર પ્રમાણે પત્ર વાચીને ઘોરધનદામ એક દીર્ઘ નીશ્વાસ
 નાંખી બે બાન થઇ ગયા. પત્ર પત્રને ઠેકાણે રહ્યો, ને ડાકટરોની ધમા
 લ શરૂ થઇ.

પ્રાય પાઠક ને દીવસે બીજો કોઇ ગણવા જોગ બનાવ ન બન
 વાથી. આપણે અડીયા રહેવું ગેર વ્યાજબી ગણાય. કારણ કે, મનહ
 રરાયને યોગી વેસે બ્રહ્મપુરમાં રખાનો મુકી આપણે અડી આવા
 છીએ, માટે ચાલો તેની સાથે મત્તી જઇ આગળ પ્રયાસ શરૂ કરીએ.

પ્રકરણ ૪ થું.

ત્રેમ લેલો પંથી.

(સંવેષા)

જાદુઇ જાળ ઇસ્કની જબરી, માન મરદાઇ મુકાવે છે.
 અમૃતને અળથું ઠેલાવી, ઝેરની માહી બુકાવે છે.

ઠાળજડામાં બોહી કટારી, ભવતું બાન જીલાવે છે.

છત્તી આંખપર પડદા પાડી, અધારે અથડાવે છે.

મધ્યાન કાળ હોવાથી તાપ સખત પડતો હતો, છતાં પણ નદી કીનારે આવતી પાણીની છોળાથી, પવન મંદમંદ ફાવતો હોવાથી, મુસાફરોને ગરમી ખમતી પડતી નહોતી તે વખતે એક યુવક નર્મદા (રેવાજીને) કીનારે ઉભો ઉભો કાંઈ નિચાગ કરતો હતો એકાએક તે યુવકે પોતે પહેરેલી કદની કઢાડી નદીમાં ઝપલાવવા માડ્યું પરંતુ તેવામાં કાંઈ નવીન વીચાર આવતાં તે યુવક અટકીને ઉભો રહ્યો. આ વખતે નદીનો દેખાવ અતી ભયંકર હોવા છતાં પણ આ યુવકને એવું કશું લાગતું નહોતું અત્યારે કોઈ પણ પશુપંખી તે યુવકની નજર આગળ નહોવાથી તે યુવકે પોતાના મનના ઉદ્ગારો કઢાડવા માંડ્યા.

શું હું આ નદીમાં ઝપલાવું ? પણ જો હું તેમ કરીશ તો મહારા પેલા પ્રેમી રતનની શી ગત થશે ? તે ખીચારી નાજુક સુંદરી મહારા વગર શું કરશે ? તેનો મારા ઉપર કેટલો બધો પ્રેમ ? કેવો પવિત્ર પ્રેમ ? કેટલો સજ્જડ પ્રેમ ? ત્યારે એ પ્રેમ અને સસારના અનેક વૈભવો મૂકી દઈ હું પોતાનો જીવ કેમ જોખમમાં નાખું ? કેમ જાણ્યું કે અહીંથી આ દેહ છોડી દીધી એટલે આગળ લાડવો મલશે લોકો કહે છે કે “નસીબ બે ડગલા આગળનું આગળ રહે છે” ત્યારે વિના કારણ આમાટે જીવ ગુમાવવો ? જીવ તો ગુમાવવો નહિજ આ પ્રમાણે નીચું કરી તે યુવકે પોતે કીનારેલી કદની પાછી પહેરી લીધી.

આ વખતે તે બીચારો યુવક જીખના દુઃખની વીટબજાથી બહાવરો બની ગયો હતો. અધુરામાં પુર આગલે દીવસે બપોરે દીલગીરીના સખબે બરાબર જમાયેલું ન હોવાથી પેટ તદ્દન ચોંટી મયું હતું તે યુવકને એકતો જીખના દુઃખે અને ખીલું મંમજાના પ્રેમે ગાંઠા જેવો બનારી દીધેલો હોવાથી તે યુવક પ્રેમને તીરસ્કાર આપી બડબડવા લાગ્યો—

અહો પ્રેમ ! મનુષ્યને ધાયલ કરનાર પ્રેમ, ! જીવતાંને ચીંતા રૂપી ચીંતામાં બાળી મુકનાર પ્રેમ ! માણસને દુનીયામાંથી ઉખેડી નાખનાર પ્રેમ ! તું કોણ છે ! માનવી ! છે ! દેવ છે કે રાક્ષસ છે ! એ દુષ્ટ પ્રેમ તને શું કહ્યું ? તુંજ મારી વહાલીનો વીયોગ કરાવનાર ? તુંજ મારો પ્રેમી રત્નને છુટનાર ? તુંજ મારે વહાલુ વતન તજવનાર ? તુંજ મને જીખના દુઃખથી રીણાવનાર અને આ સ્થિતિમાં મને લાવી મુકનાર પણ તુંજ છે.

આવાને આવાં વીચારમાં જાણા ખાતો તે યુવક ઉભો છે, તેવામાં એકાએક એકઠર આવવાથી જમીન ઉપર બેઠાન ચઢને પડ્યો, અને શરીર રહેજ છોલાયું.

અહો ! પણ હાથરની લીલા અગમ્ય છે, તેનો પાર કોણ ખામી શકે એમ છે. અનાથનું રક્ષણ કરનારો તે સર્વ વ્યાપક છે, છે અને હજી.

વહાલા વાંચક ! આયુવકને ઝોળખી તો શક્યો હશેજ. અને જો ન ઝોળખ્યો હોય તો હવે ઝોળખ કે તે આપણી નવલ કથાનો પરિચીત નાયક મનહરરાય પોતેજ હતો.

આ સધળી ખીના બનતી હતી, તે જગ્યાથી થોડેક દુર એક વહાણુ ઉભેલું હતું. તે વહાણુનો નાવિક આ બધી હકીકત એકી નજરે જોતો હતો, અને મનહર યોગીના વેશમાં વિચાર કરતો હતો તે સાંભળતો હતો, એ વહાણુનો નાવિક બંકત હતો, અને ધધર ઉપર આ વ સારો રાખતો હતો, અને સાધુ સંતને માનની નજરે જોવા વાળો હોવા થી તેને દયા આવી, અને વિચાર કરવા લાગ્યો કે આ કોઈ અદસ્ત મુશ્કેલી દેખાય છે. અને કોઈ આંતરીક દુઃખને લીધે સાધુ થએલો છે, તેમજ જીવ લાગવાથી બેમાન થએલો છે. માટે લાવ, હું તેને ઉપાડી લાવી સાવધ કરું. પરંતુ કમ્સંજોગે મારૂ વહાણુ પણ ઉપડવાનો સમય થયો છે. પણ કાંઈ નહીં હાલ તો તેને ઉપાડી લાવી વહાણુમાં સુવાડું અને પાછળથી રસ્તામાં સાવધ કરી કાંઈક અવાડીશ અને પછી તેની હકીકત જાણી બ્યાજખી રસ્તો બતાવીશ.

આમ વિચાર કરીને તે નાવીકે પોતાના વહાણુથી થોડેક છેટે થડેલા મનહરરાયને ઉપાડી લાવી પોતાના વહાણુમાં સુવાડ્યો અને તરતજ વહાણુ પુવ તરફ હઠાયું.

પ્રકરણ ૫ મું.

ચંડાળ ચોકડીનું પકડાવું.

પિતા મું કરોછો. અરે આ જીલમ.

નથી માત્રને ખી મારી રહમ.

દુઃખો કમ એવા સહન હું કરું
નથી કાંઈ રસ્તો હવે શું કરું.

દા૦ એ૦ તા૦

રાત અંધારી હતી, મધ્યરાતનો વખત હતો, તે વખતે એક કંગાળ મકાનના બારીબારણા બંધ હતા પરંતુ બારીનો એક કાચ બાંગેલો હોવાથી અદરથી કોઈની વાતચીત કરવાના સાદ સંભળાતા હતાં. રાતના બારેક વાગ્યાનો અમલ હોવાથી રસ્તા ઉપર સઘળું ચુપચાપ હતું તે છતાં પેલી ગડબડ સાંભળનારું એક છુપુ માણસ પેલી કાચ બાંગેલી બારીમાંથી ટીંગાઈને જોઈ રહ્યું હતું પરંતુ પેલા વાતચીત કરનારની બહારાતને પણ ખબર નહોતી કે તેમને કોઈ ધારી ધારીને જોઈ રહ્યું હતું પેલો છુપો માણસ કે જે પેલી બારી પાસે ઉભો ઉભો સઘળું જોતો તથા સાંભળતો હતો તેણે પગથી માથા સુધી કાળો પોશાક પહેરી ઉપર કાળા રંગનો ઝબ્બો ઓઢવાથી રાત્રીના અંધકારમાં મળી ગયો હતો માથા ઉપર કોઈ અજબ બનાવટની ટોપી પહેરી કાળા રંગની ઝુકાની બાંધવાથી ફક્ત તેની ચળકતી આંખો પ્રકાશી રહી હતી.

પ્રિય વાંચક તે વાતચીત કેટલાક વખતથી ચાલુ હોવાથી પહેલાં તે કાંઈ સમજી શક્યો નહીં, પરંતુ પાછળથી તેને કાને નીચેના શબ્દો પડ્યા.

+

*

*

જે શરમ નફ્ટ ઊઠે, એકદમ ચુપ થા. પાપનું મુળ તો તું
પોતેજ છે. તારી ગોરી ચામડી ઉપર જો તે લોભાથો ન હોત તો
હમો આજે કેવા સુખમાં દિવસ કાઢતા હોત.

પુરુષ—મંગળા આ વખત હું તારો છેલ્લો જવાબ લેવા માગું છું. તું બધી રીતે ડાહી અને કઠાપણ વાળી છે તો તારી એ ગમે એવી ગંભીર ભુલ થઇ છે, તે હું માફ કરીશ, પણ તું એ મનહર ઉપરથી હાથ ઉઠાવ. યાદ રાખજે કે એ મનહરને પરણીને તું કદી પણ સુખી થવાની નથી, હું કાંઇ તારો દુશ્મન નથી કે, તને ખોટા રસ્તે દેરવું. અત્યારે જો તું માફ કહેવું નહીં માનશે તો યાદ રાખજે કે તેમાં એકએકનાં જનનું જોખમ થશે.

મંગળા—હે પિતાજી, જરા શરમ પકડો ! અને ઓ ! બદ્ધયાન તી માતા પાપનું મુળ હું નહીં પણ તું પોતે છે. તેં મને નિરદોષને ફસાવી છે, અને જીવતાજીવન મારી ગરદન પર છરી મારી છે. મારા લગ્ન સમારંભમાંથી મને બેમાન કરીંડપાડી મંગાવનાર પણ તું પોતેજ છે. પણ યાદ રાખજે કે અંતે ચોરને પોટલે ધુળની ધુળજ રહે છે. તેંજ મારા માયાજી પીતાને જાહેરીને આ કાવત્રામાં સામેલ કરીધા છે. પરંતુ એટલું ચોક્કસ જાણજે કે, તારા કાષ્ટેલા કર્મનો જાહેલો તને અહીંયાજ મળશે. તેંજ માફ સદાનું નખખોદ વાળ્યું છે. તમે જાનને મળી અત્યારે માફ ખુન કરશો તોપણ હું જીજ વેરે લગ્ન કરવા કબુલ થઇશ નહીં.

આ સાંભળી પેલી બાઇ એકદમ ઉરકેરાઇ ગઇ, અને મંગળા ઉપર ધસી જઇ તેને ગરદનમાંથી પકડીને કેહેવા લાગી, બોલ કબુલ થાય છે કે નહીં, આ સાંભળી મંગળા એકદમ રડી પડી. અને કરમરી કેહેવા લાગી, હે પુજ્ય પિતાજી હજી પશુ મને એક દિવસ વિચાર કરવાની સુદત આપો. હું કાલે રાત્રે તમોને જવાબ આપીશ.

પ્રિય વાંચક હું! ઉપર વાતચીત કરનાર માણસોને તમે ઝોળખ્યા નો હશેજ કે તે દેવિદાસ અને રૂપાળા હતાં, આ બંધી વાતચીત સાંભળી ડીટકટીવેળીને દિવસે પોલીસ કાર્ટ ખુલ્લતાં પોલીસ ની મદદ લઈ તે ભોકાને પકડવાનો વિચાર કરીપો, અને ત્યાંથી પોતાને રથાનકે ગયો.

પ્રકરણ ૬ હું.

પત્ની મેળાપ.

મારા વહાલા વાચક બન્ધુ. ચોથા પ્રકરણમાં વાંચ્યાપ્રમાણે પેલા નાવીકે મનહરરાયને વહાણમાં સુવાડી પોતાનું વહાણ આગળ હંકાર્યું, થોડેક ગયું એટલે મનહરરાય સાવધ થયો અને આંખ ઢંધાડી જીવે છે, તો પોતે નદી વચે એક વહાણમાં સુનેલો માલમ પડ્યું. તેવુંજ ગભરાઈને પેલાનાવીકને પુછ્યું.

મનહરરાય—ભાઈ મને આ વહાણમાં કોણ લાવ્યું અને ક્યાં લઈ જાઓ છો?

નાવીક—મહારાજ તમે જે દીવસના છુપ્યા છો, આટલે મારી પાંસે જે કાંઈ ફગફગાદી છે, તેમાંથી થોડુંક ખાઓ પછી હું તમોને બંધી હકીકત કહીશ.

આટલી વાતચીત થઈ પછી મનહરરાયે જમરૂંખ તથા કેળાં બીજેર જે કાંઈ ફગફગાદી નાવીક પાંસે હતું, તેમાંથી થોડુંક ખાઈ

પાણી પી નીરાતે વાતચીત કરતાં બેઠાં તે વખતે નાવીકે નજરે
 જોએલી સરવે હકીકત કહી, અને મનહરરાયે પણ પોતા ઉપર
 વીતેલી આફત સવિસ્તર કહી સમજાવી તે વખતે સમય સંધ્યા
 કાળનો થવા આવ્યો હતો, અને નદીમાં બરતી આવવાની તૈયારી
 હોવાથી ધીમે ધીમે પાણી ચઢવા માંડ્યું અને વધતાં વધતાં પાણી
 નો જોસ એટલે સુધી વધ્યો કે પાણી વહાણમાં ભરાયુ અને વહા
 ણુ આમતેમ ડોલા ખાવા લાગ્યું તે વખતે મનહરરાય એકદમ ગભ
 રાટમાં પડી જઈ બચાવનો રસ્તો શોધતો હતો તેવામાં
 એકાએક વહાણનો આંચકો લાગતાં મનહરરાય નદીમાં ગબ
 ડી પડ્યો અને પવન પુર્વ તરફનો હોવાથી તે તરફ
 તણાતો ચાલ્યો. મનહરરાય બરતીના એટમાં તણાતો ચાલ્યો
 જાય છે, એવામાં દુરથી એક લાકડું પોતાની તરફ તણાતું આવતું
 દીકું એટલે કંઈક બચવાની આશા ઉત્પન્ન થઈ, અને તે લાકડું
 પાંસે આવતા મનહરરાય તે લાકડું પકડી ઉપર ચઢી બેઠો. આખી
 રાત્રી આ પ્રમાણે દુઃખમાં વ્યતિત કરી બીજે દિવસે પ્રાતઃકાળે
 કીનારો નજરે પડ્યો. એટલે મનહરરાયે હાથેથી હલ્લેસાં મારી
 કીનારા તરફ જવા માંડ્યું. કીનારા પર જઈ જુવે છે તો કેટલાક
 લોકોને પિત્રું શ્રાધ્ધ કરતા જોયા, અને તપાસ કરતાં માલમ પડ્યું
 કે આંદોહ કલ્યાણીને કિનારે ઉભેલો હતો. શ્રાધ્ધ કરવા બેઠેલા લોકોમાંથી
 એક માણસ તેને ધારી ધારીને જોતાં વિચારવા લાગ્યો કે, સુરતથી
 શાં જોરધનદાસ સામળદાસનો કાગળ છે કે અહીંથી મનહરરાય
 શુભ થયા છે, તો આ માણસ કે જોણે યોગીનો વેષ લીધેલો છે, તે
 મનહર પોતે તો ન હોય! આમ કેટલોક વિચાર કરી નિર્જીવ કીધો.

કે, લાવ, યુમ પાડી જોઈ જો તે હશે તો તરત મને ઓળખશે. આમ વિચાર કરી યુમ પાડી. અભણ્યા પ્રદેશમાં પોતાના નામની યુમ સાંભળી મનહરરાયે આમ તેમ જોવા માંડ્યું કે તરતજ પોતાની નજર મીલ મેનેજર ઉપર પડી. પરસ્પર જાનની નજર એક થતાં મીલ મેનેજરે મનહરરાયો પોતા પાંચે બેસાડ્યો, અને આંધ્ર કરી રહ્યા પછી ઉતારાપર જઈ બોજન કરી ત્રેણ ઉપર જઈ અમદાવાદની ટીકીટ લઈ ઉપડી ગયા અમદાવાદમાં ગયા પછી મનહરરાય વેશ બદલી પોતાના મિત્રની મોટરમાં દરરોજ સાંજ સવાર ફરવા જવા લાગ્યો.

*

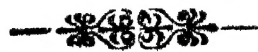
જે રાત્રે મંગળાએ પોતાના પીતાને બીજે દીવશે જવાબ દેવાનો વાયદો કર્યો તે દીવસે સહચારે પોતે એક બારીમાં ઉભી ઉભી વિચાર કરે છે કે, હવે શું કરવું. જો હું બીજા વેરે લગ્ન કરવા તૈયાર થાઉં છું તો મારી આખી જીંદગી દુખમાં ગાળવી પડે છે, અને પ્રીત રિનાતુ પરણવું તે જીવતા સ્વામીએ રડાવા બરોબર છે, અને તે પણ વૃદ્ધ પત્નીની સાથે લગ્ન કરવા તે જીવતા જીવત નર્કમાં પડવા બરાબર છે, માટે જો હું આજે જીવતી રહીશ તો રાત્રે પાછો મારા ઉપર જીલ્લમ જીલ્લરશે માટે ચાલ જીવ અહીંથી પડી પ્રાણ કાઢી નાખું કે, દેખવું નહિ ને દાઝવું નહિ, આમ વિચાર કરી ઇશ્વર પ્રાર્થના કરવા લાગી.

હે પરમ કૃપાળુ પ્રભુ ! જો હું સુદ્ધ ભાવથી વર્તી હોઉં અને મેં મારું પતીવ્રત બરોબર સાચવ્યું હોય તો આવતા જન્મમાં મને એજ પતી મળજો આમ કહી બારીએથી ઝપલાઈ પડી.

અનાથનો નાથ અધર્મનો ધારણુ ભક્ત બીડ ભજન પ્રભુ કોઇની
ગ્રીતિ સદા કાળ એકની એક રાખનોજ નથી.

જેવું મંગળાએ બારીમાંથી ઝંપલાવ્યું તેજ વખતે દુગ્ધી એક
મોટર ચાલી આવતી હતી અને તેમાં બે માણસ બેઠેલા હતા,
તેમાંથી એક યુવક કે, જે આગળ મોટર ચલાવતો હતો તેણે
જોયું, અને વિચાર કરવા લાગ્યો કે કોણ દુગ્ધી અબળા આપવાત
કરે છે, મોટે તેને બચાવુ આમ વિચાર કરી પોતાની મોટર એકદમ
જોરમાં ચલાવી પેલી દુગ્ધી અબળા નીચે પડે ત્યાર પહેલાં ત્યાં
પહોંચી જઇને પોતાના બે હાથ પહેળા કરી જોવી તે યુવતી નીચે
પડી કે, તરતજ જોમ કોઇ એક રખરની દડી છલી લે તેમ પેલા
યુવકે એવી રીતે અધર જીની લીધી કે, મોથી મોં અને છાતીથી
જાતી મળી ગઇ તેજ વખતે પેલા યુવકને માલમ પડ્યું કે, આતો
પોતે જોણે માટે ભટકે છે તે મંગળાગવરીજ છે, આથી પ્રેમી
હંપતી એક બીજાને ચુંબન કરતાં ચાલ્યા એવામાં તે યુવકે મોટર
જોસમાં દોડાવી અને સીધા સ્ટેશન ઉપર જઇ જે ટ્રેન પહેલી ઉપડ
તી હતી તેમાંજ સુરતની ટિકીટ લઇ ચડી બેઠા.

પ્રકરણ ૭ મું.

છેવટનો આનંદ.

પ્રીય વાંચક વર્ગ મયા પ્રકરણમાં વાંચી મયા પ્રમાણે મંગળા
ગવરીએ બારીએથી કુદરો માર્યા પછી એ વાત આખા શહેરમાં
ખબર રૂપે ફેલાઈ ગઇ અને ફતેહરમીંગ રામસીંગ ડીટેક્ટીવને ખબર

પડતાં તુરતજ પોલીસની મદદ લઈ રૂપાળી તથા દેવીદાસને પકડ અને પહરેજ કરી સુરત લઈ ગયો. પણ પાછળથી રૂપાળી તથા દે દાસે મનહરરાય સાથે લગ્ન કરવાની કબુલાત આપ્યાની જોરબનદ કલેક્ટર સાહેબને બલામથ્ય કરી તેમને છોડાવ્યા અને કેમ માડી ન ગયો. ને પોતાની સામેના એક ખલી મકાનમાં તેમને રાખ્યા.

ઉપર જણાવેલાં બે મકાન બગાજર સત્તમામે હતી. અગે એની વચ્ચે એક મોટો મંડપ રચી દીધો હતો. તે એ મંડપમાં હાંડી, ડુમ્મરો, આરસા, ખુરશીઓ, સેંક્રાઓ, અનો ખાંડ સુસોબીત ડુબોના કુડા વીગેરેથી સજ્જગાવામાં આવ્યો હતો, આ મંડપની સોબા મસ્જીજ સુસોબીત હતી જેથી માત્ર પણ માણસની નજરે પડતા તરતજ માત્રમ પડતુ હતું કે તે જગ્યાએ કાદું પણ લગ્ન પ્રસંગ હોવાનું જોઈએ. આ પ્રસંગે જોરબનદાસે મેટી ધામ ધુમથી મનહરરાયના લગ્ન કરી પાંચ સાત ફરતી ફરતી જમણે કરી અને ન્યાતગા લલાણું કર્યા. મનહરરાયે પણ પોતાના સર્વે માંડાને મંજાવાની આ ૥ અને દરીદ્ર છતાંમો આપી ખુશ કર્યા.

મનહરરાયને લગ્ન કર્યાને વરસ એક થયું તે મગળાને શીમન આવ્યું નંગલાગવરીએ એક પુત્ર રતનને જન્મ આપ્યો. અને તે સુભાગી આ પુત્ર આનંદમાં દીવસ વીસરજન કરવા લાગ્યા.

પ્રાય વાંચક હજારા પગમરનેહી માત્ર નગીનદાશ લરકાશનદાશ વાંકાવાળા તરફથી બીજો ભાગ બહાર પડતાની ફરમાશ થવાથી હમારો આ બીજો ભાગ આપ વાંચકોની સમક્ષ મુકી હમો રજા તકશું.

